

„PRIETENII“ de Lucia Demetrius

Regia : Coast. Dinischiotu. Scenografia : Aurel Florea. Distribuția : Costel Rădulescu (Ion Varlam), Valentina Bucur Găncioiu (Mariana), Aurora Simionică (Suzana), Sandu Simionică (Petru Ursu), Remus Mărgineanu (Simion), Cristian Müller (Petru-copil), Radu Șambra (Ion-copil), Valentina Șambra (Stana), Gh. Enache (Pirvu), G. Stancu (State), Ioana Florescu (Anastasia), Dimitrie Dumitru (Lisandru), Emil Iencec (Dumitrache), Al. Mereuță (Cosma).

Cu piesa *Prieteni*, Lucia Demetrius demonstrează o remarcabilă perseverență tematică. Realitățile satului nostru de azi, profunde, înnoitoare, prefaceri prin care trece acesta, în toate domeniile de manifestare, atât pe plan colectiv cât și pe cel individual, puternicele conflicte sociale ori dezbaterile intime, subtile, însoțind peste tot consolidarea unei etici superioare, unei conștiințe socialiste, bogăția și frumusețea sufletească proprii țărânimii noastre, formarea în rândurile ei a unor personalități deosebite, cu o mare forță de iradiere spirituală, datorită condițiilor istorice general prielnice desăvârșirii umane, au preocupat-o pe Lucia Demetrius de la primele lucrări dramatice și, după cum vedem, o preocupă în continuare. De la *Vadul nou* la *Oameni de azi*, de la *Vlaicu și feciorii lui* la *Prieteni*, autoarea schițează (în opera sa teatrală, dar și în cuprinsul dramaturgiei originale din ultimele două decenii) o adevărată istorie — socială și morală — a satului românesc în nestăvilită dezvoltare socialistă.

În *Prieteni*, istoria ocupă un loc preponderent în relațiile dramatice, este descifrată în înseși structurile și calitățile sufletești, se decantează în mod deliberat din atitudini și mentalități; umanitatea eroilor este una stratificată de timp și, de aceea, necesită la unii o revitalizare, o fertilizare a straturilor degradate. Autoarea intenționează să dea o imagine în secțiune transversală a proceselor lăuntrice ale celor două personaje centrale — Petru și Ion —, să lămurească relațiile dintre acestea plecând de la antecedentele lor. Înfațșate într-o îndelungată evoluție, în interacțiunea cauzelor obiective și subiective, relațiile dintre Petru și Ion dezvăluie nu numai două caractere, dar și două poziții morale reprezentative în momentele istorice parcurse. Nu ni se înfațșează o simplă prietenie, cu fluctuațiile ei, renăscând după o vreme de ruptură și dovedindu-și statornicia. Lucia Demetrius țintește mult

mai sus, la o povestire dramatică despre legăturile dintre oameni, despre ceea ce le întărește și ceea ce le desface, despre viața nouă de azi, care apropie pe oameni, făcându-i mai tari și clarvăzători împreună.

Totodată, piesa este o dezbateră a două atitudini esențial divergente în situații cruciale, o dezbateră realizată cu participare activă, cu luminoasă încredere în puterea de regenerare și recuperare a valorilor omenești. Există, la autoare, o evidentă grijă pentru capacitatea de generalizare a situațiilor dramatice, personajele sînt construite ca tipuri, cu semnificații nu strict circumscrise mediului originar, ci avînd o largă rezonanță în spațiul social, în epocă.

Compoziția epică a piesei (chiar și replicile au deseori un rost narativ) este strîns dependentă de concepția sa fundamentală. Cînd, după foarte multă vreme, după o lungă despărțire cu pricini adînci, Petru vine la fostul prieten, Ion, cu gînd să-i pețască fata pentru fiul său, Simion, discuția lor se înfiripă încet și se înnoadă firesc din amintiri.

Retrospectivele care fragmentează discuția celor doi nu descoperă doar momentele unei prietenii, nu expun doar evoluția personajelor și sentimentelor, ci sugerează că greșelile lui Ion din prezent au corespondențe în greșelile lui din trecut. Dar, dacă pe cele de altădată le recunoaște, pe cele de acum le neagă, încăpățînat. De aceea, Petru recurge la o scenă imaginată, anticipativă, care transpune prezentul în trecut, pentru a-i clarifica toate consecințele. Pînă la urmă, victoria îi revine lui Petru, tinerilor Simion și Suzana (care nu se vor supune pretențiilor despotice ale lui Ion și vor asculta numai chemarea dragostei lor). Dezbateră etică nu este purtată în abstract și, fiind vorba — cum se spune — „de omenia din om“, se aduc cele mai convingătoare dovezi: faptele omului.

Piesa nu este lipsită de neajunsuri. Ele au fost remarcate în cadrul unei

„mese rotunde”, organizate de redacția revistei „Teatrul”. Socotim unele obiecții aduse cu acest prilej ca discutabile. La altele, însă, subscriem și noi, așa cum a subscris, într-o măsură, și autoarea.

Ne-ar fi plăcut, de exemplu, ca unele personaje să se impună cu mai multă vigoare individuală, să afirme pregnant trăsături caracteristice, să nu fie doar schițate, cu replici palide, ori „deja auzite”. Ne gândim îndeosebi la Simion, Suzana sau la Cosma, care, deși nu apare decât într-un singur tablou, ar trebui să aibă o pondere spirituală, o strălucire sporită. Un alt personaj — Dumitrache vătaful — este redus la ticuri și vorbe grosolane după tipic, încât aduce mai mult cu o caricatură. Monoton veninoasă, de o agresivitate vădită, fără urmă de omenie și astfel tratată prea „în negativ”, ni s-a părut și nouă Marina, care nu justifică acțiunile și cuvintele lui Ion, mai curînd sentimentale: „i-a rămas și ei o bucătică de inimă, nu se prea vede, dar...” Poate că aceste simplificări provin din dorința autoarei de a trasa, în linii clare, imaginea relațiilor intime și sociale, de a da acestuia o forță precis generalizatoare. Numai că, în acest chip, generalul se confundă cîteodată cu comunul, diminuînd, în același timp, interesul artistic.

Sînt situații care apar publicului prea limpezi în intenții, sublinieri aproape didactice ale unor adevăruri evidente, lesne de înțeles. Cînd și personajele se repetă în manifestările lor psihologice, cînd Petru nu afirmă decât calități, iar Ion persistă în aceleași greșeli, piesa poate părea mai lungă decât necesită demonstrația. S-a mai observat că acțiunile retrospective — deși au un rost biografic, deși lămuresc istoria unui caracter — nu ajută pe cît ar trebui la aprofundarea conflictului actual dintre Petru și Ion...

Cu toate acestea, lucrarea Luciei Demetrius îmbogățește cu o caracteristică forță poetică dramaturgia originală inspirată din viața satului nostru socialist. Spectacolul constănțean ne-a demonstrat, pe de altă parte, că și îndoiala unora cu privire la „teatralitatea” textului nu este confirmată de realitatea scenică. Regizorul Const. Dinischiotu a realizat un spectacol de atmosferă și dezbateri etică, izbutind de asemenea să dea vitalitate conflic-

tului, să nuanțeze, să concretizeze mai precis, prin detalii de joc, unele personaje sumar descrise în text. După cum declara regizorul, preocuparea sa principală a fost să prezinte oameni care spun și trăiesc lucruri profund omenești. În adevăr, cele mai reușite dintre tablouri se leagă între ele prin suflul de căldură și puritate umană ce le străbate, prin evidențierea filonului de moralitate care face temelia piesei. Conflictul dintre cei doi prieteni învie și se afirmă scenic pe un ton de discuție cotidiană, își face loc prin amintiri și urcă apoi, treaptă cu treaptă, pînă la tonuri de mare ardere. (Vezi, de pildă, scena în care Ion, susținut de Marina, îl alungă din casă pe Petru.)

Sandu Simionică a înfățișat sobru și convingător caracterul echilibrat al lui Petru, fermitatea atitudinii sale, dar și firea lui caldă, și înclinarea lui spre visare, și ceva din imaginea anilor de tinerețe. Ion, așa cum l-a interpretat, cu înțelegere, Costel Rădulescu, este mai trufaș și mai impulsiv, dar nu are vigoarea și dirzenia lui Petru. Costel Rădulescu s-a ferit să-și „înnegrească” prea tare personajul, preferînd să-i dea o tentă comică, un anume fel de a trăi negîndit. Totuși, Ion este nemulțumit, în adîncul sufletului, de viața sa, ceva îl roade, cuvintele vechiului prieten îl răscolesc; posibilitatea recuperării sale morale devine limpede în spectacol. Prietenia dintre Petru și Ion este, în ansamblu, redată actoricește cu simplitate și autenticitate bărbătească (unele tente dulcele se fac de aceea absolvite, dacă nu trec neobservate). Momentul cînd Ion își dovedește lașitatea la proporțiile trădării unei nobile legături umane, și în privirea încremenită, îndurerată, a lui Petru, ni se dezvăluie toată adîncimea dramei trăite. Pentru a se accentua, pe cît posibil, conflictul actual din piesă, lupta pentru trezirea conștiinței lui Ion, s-au intensificat, în tablourile „prezentului”, reacțiile și participarea afectivă a lui Petru.

Spectacolul mai impune, ca o evidentă concluzie, ideea că o prietenie adevărată, o legătură umană, nu poate dura fără exigențe etice, fără aspirații comune, orientate pe direcția de dezvoltare a vieții sociale. Se întrezăresc apoi, în spectacol, unele noi asociații de idei și noi posibilități de aprofundare a temei dramatice (ne-

exploatare îndeeajuns de autoare), în relațiile trainice dintre State și Lisandru, în prietenia dintre Cosma și Petru.

În general, este de remarcat efortul artistic, depus de majoritatea interpretelor, către un joc de sobrietate și firesc. Valentina Bucur-Gânțoiu (Marina) realizează o compoziție plină de viață, convingătoare, dă o expresie exactă tăcerilor ostile, privirilor veninoase, și își impune personajul cu studiată măsură (în ciuda unui machiaj nepotrivit). Suzana și Simion, două roluri oarecum ingrate, au fost merituos individualizate de Aurora Simionică și de Remus Mărgineanu, care au extras din partitura lor și au știut să sublinieze — prima, gingășia, sensibilitatea, dorința de fericire a fetei, celălalt, hotărîrea, tăria morală, gîndirea matură a flăcăului.

Prea puțin lucrat ni s-a părut, în schimb, rolul Stanei (Valentina Șambra); superficial, Dumitrache (Emil Iencec).

L-am lăsat anume la sfîrșit pe Gh. Enache (Pirvu) care, prin scurta lui evoluție de o expresivă autenticitate, conferă profunde semnificații momentelor scenice în care apare. Foarte singur, în trecut, moș Pirvu nu vedea forța omului (după el, omul era ca furnica), nici vreo frumusețe pe pămînt; doar cerul și stelele îl uluiau ca o minune eternă. Visele și întrebările sale nu erau însă de nici un folos nemulțumirilor și revoltei unor tineri ca Petru și Ion. Abia în vremea noastră, trăind într-o colectivitate unită, moșul exclamă cu încinare: „Omul e grozav!”

Prietenii este o piesă care vorbește despre ceea ce-i apropiat pe oameni și le dă putere. Lucia Demetrius scria în caietul-program: „Zilele pe care le trăim aduc omul la viața cea cu adevărat vrednică de trăit, dau un preț nou omenei și o fac temelia întregii noastre existențe”. Aceasta este și concluzia cea mai înaltă a spectacolului constănțean.

Ion Cazaban

TEATRUL „BARBU DELAVRANCEA“

„STĂPÎNUL APELOR“ de Constantin Pastor

Regia: Dinu Cernescu. Scenografia: erh. Vladimir Popov. Distribuția: Toma Dimitriu (Artamon), Ana Dornescu (Marla), Dorina Lazăr (Ana), Alexandra Polizu (Sania), Dumitru Fedoreac (Elize), Ion Niciu (Nazarie), Constantin Răschitor (Lențu), Cornel Gîrbea (Romega), Dominic Stanca (Salomela), Vasile Ichim (Tudor), Mihai Marsellos (Izot), Costin Prișcoveanu (Florea), Gh. Mihalache (Ermola), Cornel Nicolescu (Irimia), Aurel Tunsoiu (Demir), Costin Popescu (Radu), Valentin Grecea (Fircă).

A stîrni curiozitate și atenție din partea spectatorului nu este puțin lucru pentru un debutant în dramaturgie. E cu mult mai mult însă dacă un debutant se dezvăluie, de la prima piesă, ca un cunosător al sufletului omenesc, înfățișînd publicului cîteva caractere puternice, care se înfruntă și se modifică în condițiile vieții noastre de azi. Este ceea ce a reușit Constantin Pastor, autorul piesei *Stăpînul apelor* *.

Meritul indiscutabil al piesei este acela al *autenticității*: autenticitatea unui crîmpei din viața pescarilor dobrogeni, autenticitatea caracterelor simple, adînc omenești, autenticitatea sentimentelor, a conflictului. Interesant, și numai în aparență contradic-

toriu cu afirmația de mai sus, este faptul că, deși mediul pescăresc este zugrăvit în culorile adecvate, fără artificii sau literaturizare ieftină, oamenii din această piesă se puteau confrunta în același conflict, în orice alt mediu muncitoresc, fie că ar fi fost mineri, oțelari, constructori la o hidrocentrală sau muncitori forestieri. Tocmai aici se află una dintre calitățile scriitorului. Constantin Pastor nu s-a lăsat furat, cum s-ar fi putut întîmpla, de latura cvasiexotică a subiectului tratat. În piesa lui, elementul local a rămas pe un plan secundar, ca fundal pe care se proiectează acțiunile personajelor. Pe primul plan stau dezbaterile etice, transformările — petrecute anterior sau care se petrec sub ochii noștri — în mentalitatea oamenilor, determinate

* Publicată în „Teatrul”, nr. 9/1964.